

Derginin ilk edebî müdürü Feyzullah Sâcid, Türk Ocağı'nın kurucularından olup Millî Edebiyat hareketi doğrultusunda bir sanat anlayışına sahiptir. Onun yerine gelen Şehabeddin Süleyman ise Fecr-i Âtî'nin kurucularından olduğu için bu devrede Fecr-i Âtî mensuplarının çoğu derginin yazı kadrosunda yer almıştır. Dergide bir taraftan Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) *Genç Kalemler*'in yürüttüğü yeni lisan hareketine karşı hücumlarına yer verilirken diğer taraftan İlyas Mâcid'in "Yeni Lisanla Mektup Yazmak Sanatı" başlıklı yazıları yayımlanmıştır (nr. 38-39). Yeni ve millî bir edebiyat kurma iddiasındaki Nâyîler (Nesli-î Âtî, Yeni Nesil) Fecr-i Âtî'ye karşı mücadeleyi *Rübâb*'da başlatmıştır. Yeni edebî gruplaşmalar içinde yer almayan Ahmed Reşid (Rey), Tevfik Fikret, Cenab Şahabeddin gibi Edebiyât-ı Cedîdîciler'le her yeni dönemde üstat olarak anılan Recâizâde Mahmud Ekrem ve Abdülhak Hâmid de dergiyi yazlarıyla desteklemişlerdir. 102. sayı ölümü dolayısıyla Recâizâde özel sayısı olarak çıkarılmıştır.

Rübâb, farklı siyasî görüş mensuplarına sayfalarını açtığı için dönemin tam bir aydın mahfilî olmuştur. Yazarları arasında Şehabeddin Süleyman, Abdullah Cevdet gibi Osmanlı Demokrat Fırkası'na; Hüseyin Sîret (Özsever), Refik Halit (Karay), Rıza Tevfik (Bölükbaşı) gibi Hürriyet ve İtilâf Fırkası'na; Memduh Süleyman, Lem'î Nihad gibi Osmanlı Sosyalist Fırkası'na; Celâl Sahir (Erozan), Hamdullah Suphî (Tanrıöver) gibi İttihat ve Terakî Fırkası'na mensup veya yakın kimseler bulunmaktadır. Aristokrat sanat anlayışı ile popüler sanat anlayışının karpışması anlamındaki, Şehabeddin Süleyman (nr. 51, 54, 62) ve Mevhibe Ziya (nr. 54, 56) imzalarıyla başlayan Hüseyin Rahmî'nin *Cadı* romanı etrafındaki uzun kalem mücadelesi de (nr. 61, 62, 82, 83) *Rübâb*'da yapılmış ve derginin 84. sayısında on yedi edibin bu konu etrafındaki görüşlerine yer verilmiştir. Dergideki tartışmalardan biri de Kılıçzâde Hakkı'nın kalemıyla *İstihâd*'da (*İctihad*) başlayan (nr. 3/92) tesettür meselesi etrafındadır (nr. 106-111). Balkan savaşlarıyla ilgili edebî metinlerin yer aldığı derginin 41. sayısı Hilâl-i Ahmer menfaatine yayımlanmıştır. Rıza Tevfik'in sanat sistemleri ve estetikle ilgili çeşitli meselelere değinen yazılarının da devrin önemli yazılarından kabul edilmesi gerekir. Dergi resimli oluşuyla, çocuklara ve kadınlara yönelik yayınlara ilgi göstermesiyle, bir moda halini alan mensur şiir türüne geniş yer vermesiyle de

devrinin basın yayın, kültür ve edebiyat hayatına bir ayna olmuştur. *Rübâb*'da görülen diğer imzalardan bazıları şunlardır: Mehmed Hâdî, Ayın Nâdir (Ali Ekrem Boları), Abdülhak Hayri, Alâeddin Paşazâde Samih Fethî (M. Turhan Tan), Bekir Fahri (İdiz), Fazıl Ahmet (Aykaç), Faik Âli (Ozansoy), Hakkı Tahsin, Hakkı Tarık (Us), Halit Fahri (Ozansoy), Hasan Saîdülmevlevî, Hemedânîzâde Ali Naci (Karacan), Hüseyin Süad (Yalçın), İhsan Raif, Selâhattin Enis (Atabeyoğlu), Ermin Bülen (Serdaroğlu), Süleyman Sırrı, Tahsin Nahit, Yaşar Nezihe (Büklmez).

BİBLİYOGRAFYA :

Rübâb, İstanbul 1327-1330; Nâzım H. Polat, *Rübâb Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı*, Ankara 2005; a.mlf., "Yeni Nesil Tarafından Rübâb Mecmuasında Fecr-i Âtî'ye Karşı Yürütülen Mücadele", *TDA*, sy. 19 (1982), s. 138-153. NAZIM H. POLAT

RÛ'BE b. ACCÂC

(رُوْبَةُ بِنِ الْعَجَّاجِ)

Ebû'l-Cahhâf (Ebû Abdillâh) Rû'be
b. Abdillâh el-Accâc b. Rû'be
b. Lebîd et-Temîmî es-Sa'dî
(ö. 145/762)

Arap recez şiiirinin
en büyük temsilcisi kabul edilen şair.

65 (685) yılında doğdu. Rû'be adındaki üç şairden (Âmidî, s. 121) biri olup Temîm kabilesinde ilim ve edebiyatta ün yapmış bir aileye mensuptur. Amcası Abbas b. Rû'be şiir ve ahbâr rivayetiyle nesep ilminde, babası Accâc recez şiirinde Temîm'in önde gelen simalarındandır. Baba ve oğul Accâcân diye anılır. Annesinin ölümü üzerine babasının evlendiği Akreb adındaki üvey annesinden çok sayıda kardeşi oldu. Gençliğinde babasının develerini otlatan Rû'be'nin üvey annesiyle ve buna bağlı olarak babasıyla olan bozuk ilişkileri şiirlerine yansımıştır. Bunun sebebi, babasına ait develerin üvey annesi tarafından kendi çocukları arasında bölüştürülmüş olmasıdır (Gânim Cevâd Rızâ, s. 31-33). Hayatının büyük bir kısmını çölde geçiren Rû'be'nin küçük yaşta şiir yeteneği ortaya çıkınca babası onu Halife Velîd b. Abdülmelik'in yanına götürdü. 97 (716) yılında Halife Süleyman b. Abdülmelik'in, Cerîr b. Atıyye ve Ferz dak'ın da iştirak ettiği hac yolculuğuna katıldı. Muhtemelen bu olay onun bir övgü şairi olarak kariyerinin başlangıcı olmuştur. Daha sonra doğu bölgelerine, Horasan, Kirman ve Sind'e bir methiye şairi veya bir asker, hatta bir tâcir olarak seya-

hatler yaptı. Hayatının sonraki döneminde Basra'ya yerleşen Rû'be, Irak valilerinin hizmetine girdi, onları urcûzeleriyle övdü. Başta Emevî halifelerinden Hişâm b. Abdülmelik, Velîd b. Yezîd ve Mervân b. Muhammed olmak üzere kumandan, vali, kadı gibi pek çok Emevî devlet adamına methiyeler yazdı. Onun özellikle Mesleme b. Abdülmelik'i öven şiirlerinde Ezd kabilesine ve bütün Güney Arapları'na karşı aşırı bir taassup içine girdiği görülmektedir. Saltanatın Abbâsîler'in eline geçmesi üzerine Rû'be öldürüleceği korkusuna kapılınca Ebû Müslim-i Horasânî onun bu korkularını gidermeye çalıştı (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, XX, 362). İlk Abbâsî halifesi Ebû'l-Abbas es-Seffâh da ona iyi davranırdı, Rû'be halifeyi 400 beyte varan bir urcûzesiyle övdü. Daha sonra da Abbâsî halifelerine ve hânedanın ileri gelenlerine methiyeler yazdı. Bu sırada Basra'da oturmakta olan Rû'be, Hz. Hasan'ın torunu İbrâhim b. Abdullah'ın Halife Mansûr'a karşı ayaklanması esnasında ayaklanmanın olumsuzluklarından kurtulmak amacıyla çöle gitti ve çok geçmeden orada vefat etti.

Rû'be'nin uzun şiirlerinin neredeyse tamamı recez-meştûr formundadır. Klasik methiyede görülen nesib-rahil-medih biçimindeki üçlü yapı Rû'be'nin övgülerinde de büyük ölçüde korunmuştur. Rû'be, aynı zamanda çölde dili bozulmamış bedevîler arasında yetişmesi sebebiyle dil alanında da bir otoriteydi. II. (VIII.) yüzyılın başlarından itibaren Basra'da yeni kurulmaya başlanan dilciler grubu için lengüistik alanda çok önemli bir kaynak rolü oynamıştır. Zira dilciler tarafından derlenmeye çalışılan nâdir ve garîb kelimeler açısından çok zengin bir birikime sahipti. Fakat sıkça ve itinayla kullandığı bu tür kelimeler yüzünden şiirleri kavranamıyor, ancak Ebû Amr b. Alâ, Yûnus b. Habîb ve Halef el-Ahmer, Ebû Ubeyde et-Teymî gibi seçkin dilciler tarafından anlaşılabilirdi. Rû'be, dilcilerin daha çok ilgisini çekmek amacıyla sadece garîb kelimeler kullanmakla yetinmiyor, harf ve hareke değişikliği yapmak, masdarlarda, çoğul sigalarında ve fiil çekimlerinde farklı kullanımlarda bulunmak suretiyle şiirlerinin anlaşılmasını büsbütün güçleştiriyordu. Onun şiirlerinde her türden kural dışı kullanımı görmek mümkündür. Bu sebeple Rû'be'nin şiirleri tam bir dil metni, hatta dil muamması haline dönüşmüştür. Bunların bir kısmı babasının etkisiyle lafzî sanatlarla, özellikle iştikak cinasına düşkünlüğü ve şiir zarureti gibi âmillerden kaynaklanmıştır. Şevkî Dayf'ın deyişle onun şiirleri muh-

tevedan ziyade dil açısından okunup çözülmesi ve anlaşılması gereken öğretici metinler durumundadır (*el-‘Aşrû'l-İslâmî*, s. 404). Basralı âlim Halîl b. Ahmed'in Rü'be'nin cenazesinden dönüşünde söylediği, "Bugün şiiri, dili ve fesahati gömdük" sözü (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, XX, 370) onun şiirlerinin dil ve fesahat açısından değerliyle ilgili önemli bir değerlendirmedir. Aynı zamanda hadis râvilerinden kabul edilen Rü'be'nin şiirlerinde İslâmî ruh güçlü olup Kur'an'da yer alan bazı konular açık veya işaret yoluyla şiirlerine yansımıştır. Bazı şiirlerinde ise kişinin irade hürriyetine sahip bulunmadığı tezini savunan Cebriyye görüşünün savunmuşur. Bu konuda şair Zürrümme ile tartışmaları vardır.

Rü'be'nin şiirleri çeşitli dilci ve edipler tarafından toplanmıştır. Bunlar arasında çağdaşları Ebû Amr b. Alâ, Ebû Amr eş-Şeybânî ve Ebû Abdullah İbnü'l-A'râbî, sonrakilere de Sükkerî sayılabilir. Divanına Muhammed b. Habîb, Ebû Ali el-Hirmâzî ve Ahmed b. Muhammed el-Meydânî şerh yazmıştır (yazma nüshaları için bk. Sezgin, II, 368-369). Divanın ilk neşirini uzunca bir giriş, Almanca tercümesi, Rü'be'ye nisbet edilen bazı kıta ve beyitler ve zengin bir indeksle birlikte W. Ahlwardt gerçekleştirmiştir (*Sammlungen alter arabischer Dichter III: Der Diwân des Reğezdichters Rûba ben El'ağğâğ*, Berlin 1903). Bu neşirde hepsi recez vezninde 127 kaside kafiyelerine göre alfabetik sıralanmıştır. Ridvân Muhammed Hüseyin en-Neccâr bu neşre otuz mısra recez eklemiştir ("el-Müstedrek 'alâ devâvîni şu'arâ'l-'Arabî'l-ma'fû'a", *MMMA*, XXXI [Küveyt 1987], s. 250-254). Rudolf Geyer, recez şiirlerine ayırdığı *Altarabische Diiamben* adlı eserinin (Leipzig 1908) üçüncü cüzünü Rü'be divanına tahsis etmiş, üç divanda yer almayan on iki şiirini açıklamalarıyla birlikte eserine ilâve etmiştir. Ayrıca Abdülazîz b. Yahyâ el-Celûdî (*Aḥbâru Rü'be*), Hammâd b. İshak el-Mevsilî, Muhammed Tefvîk el-Bekrî (*Erâcîzü'l-'Arab*, Kahire 1313), Havle Takıyyüddin el-Hilâlî (*Dirâse Luğavıyye fi erâcîzi Rü'be*, I-II, Bağdat 1982) ve Ömer Ebû'l-Ayneyn (*el-Luğa fi erâcîzi Rü'be*, İskenderiye 1410/1989) tarafından monografiler yazılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Cumahî, *Ṭabaḳâtü fuḥûlî's-şu'arâ'* (nşr. Mahmûd M. Şâkir), Kahire 1952, s. 579-581; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-şu'arâ'* (nşr. Temîm Şeyh Hasan), Beyrut 1412/1991, s. 399-403; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Egâni* (nşr. Abdülemîr Ali Mühennâ), Beyrut 1986, XX, 359-370; Âmidî, *el-Mü'tellif*, s. 121-122; Merzûbânî, *el-Müveşşah* (nşr. Ali M. el-Bicâvî), Kahire 1385/1965, s. 342-343, ayrıca bk. İndeks; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ'*, XI, 149-

151; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 303-305; Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Hizânetü'l-üdeb*, Kahire 1347, I, 91-93; Bedrân, *Tehzîbü Târîhi Dumaşk*, V, 331-335; C. A. Nallino, *La Littérature Arabe*, Paris 1950, s. 156-162; M. Ullmann, *Untersuchungen zur Rağzpoesie*, Wiesbaden 1966, s. 29-37; R. Blachère, *Histoire de la littérature arabe*, Paris 1966, s. 526-530; Sezgin, *GAS*, II, 367-369; Şevki Dayf, *el-‘Aşrû'l-İslâmî*, Kahire, ts. (Dârü'l-maârif), s. 401-404; Brockelmann, *GAL* (Ar.), I, 227-228; Gânim Cevâd Rızâ, *el-‘Accâc ve devrühû fi taṭvîri'l-urcûze fi'l-‘aşri'l-Ümevî*, Musul 1406/1986, s. 31-33; R. Geyer, "Beiträge zum Diwan des Ru'bah", *SBAW*, CLXIII (1909), s. 1-79; W. P. Heinrichs, "Ru'ba b. al-Adîdîdî", *EP* (Fr.), VIII, 595-597.

RAHMİ ER

RÜCKERT, Friedrich

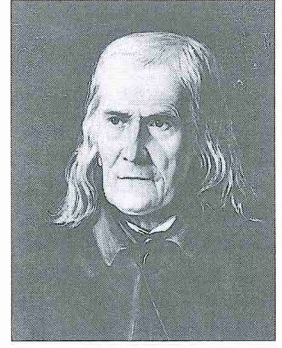
(1788-1866)

Alman şairi,
filolog ve şarkiyatçı.

Bavyera'nın Schweinfurt şehrinde doğdu. Würzburg ve Heidelberg üniversitelerinde hukuk ve felsefe okudu. 1811 yılında Jena Üniversitesi'nde filoloji doktorası yaptı, aynı üniversitede Grek ve Doğu mitolojisi dersleri verdi. 1817'de İtalya'ya gitti ve bir yıl Roma'da kaldı. 1818'de Viyana'da Joseph von Hammer-Purgstall'dan Arapça, Farsça ve Türkçe dersleri aldı. Ertesi yıl Almanya'ya döndü. Hayatını kazanmak için bir yandan çeviriler yaparken bir yandan da kendi kendine yeni diller öğrenmeye devam etti. 1826'da Erlangen Üniversitesi'nin Doğu dilleri profesörlüğüne tayin edildi, 1841 yılında Berlin Üniversitesi'ne geçti. 1848'de hocalıktan ayrılarak hayatını şiire ve ilmî çalışmalara adadı. Coburg yakınlarındaki Neuseß'te öldü.

XIX. yüzyılın ilk yarısında klasik Alman şairlerinden sayılan Rückert zamanımızda tipik bir romantik ve Biedermeier şairi olarak tanınır. Napolyon'un Almanya'yı işgaline karşı yazdığı ve Freimund (hür ağız) Reimar müstear takma adıyla *Deutsche Gedichte* başlıklı derlemeye yayımladığı (Heidelberg 1814) "Geharnischte Sonette" (zırhlı soneler) adlı şiirinde çok sert bir milliyetçi tavır sergilemiştir. Bugün onun bu tavrı eleştirilirken iki çocuğunun ölümü üzerine kaleme aldığı ve Gustav Mahler'in bestelediği "Çocuk Ağrıları" adlı şiirleri (*Kindertotenlieder*, Frankfurt-Main 1872) hâlâ büyük bir beğeniyle dinlenmektedir.

Rückert'in bildiği diller arasında tesbit edilebildiği kadarıyla başlıca modern Batı dillerinden başka Rusça ve diğer Slav dilleri, Grekçe, Latince, Sanskritçe, Türkçe, Arapça, Farsça, İbrânîce, Süryânîce, Ermenice, Kürtçe, Peştuca, Hindustânî, Prakrit-

Friedrich Rückert

çe, Palice, Malayca, Tamilce, Kiptice ve Fince gibi hemen her aileden diller bulundu. Üstün bir dil öğrenme yeteneğine sahip olan Rückert'in, bilmediği bir dil için kendisine başvurduğunda altı hafta süre istediği ve bu sürenin sonunda söz konusu dili ondan edebî çeviriler yapacak, hatta şiir yazacak kadar öğrendiği söylenmektedir.

Eserleri. Rückert'in şarkiyat alanını ilgilendiren en önemli çalışmaları çeşitli Doğu dillerinden yaptığı çevirilerdir. Bunlardan özellikle Farsça'da ulaşabildiği bütün edebî eserlerle ilgilenmiş, şiirlerin bazılarını vezinlerini esas alarak Almanca'da yeniden yazarken bazılarını da vezinlerini koruyarak çok titiz bir şekilde Almanca'ya tercüme etmiştir. Onun Mevlânâ Celâled-dîn-i Rûmî'nin *Dîvân-ı Kebîr*'inden yaptığı yeniden şiirleştirmeler orijinallerinin ruhunu mükemmel bir şekilde yansıtır. *Oestliche Rösen* adlı eserinde (Leipzig 1822) Mevlânâ'nın kırk dört gazeliyle bu formu Alman edebiyatına sokmuştur. Rückert'in Fars edebiyatından yaptığı diğer tercüme-lerin başlıcaları şunlardır: *Rostem und Suhrab* (Erlangen 1838), *Saadi's Bostan* (Leipzig 1882), *Firdosi's Königsbuch-Schahname* (Berlin 1890-1895), *Saadi's Diwan* (Berlin 1893), *Saadi's politische Gedichte* (Berlin 1894), *Ghaselen des Hafis* (München 1926). Rückert'in ölümünden sonra yayımlanan *Grammatik, Poetik und Rhetorik der Perser* de (Got-ha 1874) hâlâ değerini koruyan Fars edebiyatına giriş kitabı niteliğinde bir eserdir. Onun Arapça'daki en önemli çalışması ise Kur'an-ı Kerim'in şiirsel bulduğu bölümlerinden yaptığı manzum çevirilerdir (*Der Koran, im Auszug*, Frankfurt-Main 1888). Kur'an o zamana kadar birkaç defa Almanca'ya tercüme edilmişse de önceki çevirilerde Hıristiyanlığı savunma ve İslâm'ı eleştirme kaygıları ağır bastığından yalnız Rückert'in siyasi ve dinî kaygılar taşımayan tercümesi onun sözel zenginliğini gösterebilmiştir. Rückert'in klasik Arapça me-